

УДК 94(477):8.929 П.Воронько

Л.Г. Рева

ПЛАТОН ВОРОНЬКО: «МОЯ АВТОБІОГРАФІЯ...» – ДО ПРОБЛЕМИ ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТІ

Стаття присвячена постаті відомого українського поета П.М. Воронька, який народився незадовго до подій визвольних змагань 1917–1921 рр. Його біографія формувалася під впливом конкретних історичних віх долі країни (тодішнього СРСР), зокрема подій Другої світової війни, які суттєво вплинули на формування його творчих національних орієнтирів. Особлива увага зосереджується на життєствердуючому началі творчості поета, а у долі його ліричних героїв простежується доля самого автора. Стаття є спробою осмислити місце майстра, творчість в сучасному літературному процесі України.

Ключові слова: П. Воронько, письменник, біографія, доля, творчість, вірші.

«Писати свою долю, спершу створивши її...»
(П. Воронько)

Серед видатних діячів, які активно працювали на ниві української культури, почесне місце належить уродженцеві Сумщини Платонові Микитовичу Вороньку. Проте, після його смерті (минуло понад 25 років) не з'явилося жодної вагомої про нього згадки. Метою нашого дослідження є висвітлення гідного життєвого, творчого шляху та внеску поета в розвиток української літератури. Для цього були плідно використані бібліотечні та архівні ресурси, присвячені поетові. На жаль, всі вони ще прижиттєві щодо письменника. Митців, які чесно служили своєму народові і з честю пішли в кращий світ, сьогодні гуртом «забули», применшивши їхню роль та місце в культурному доробку. Наша розвідка покликана заповнити цю прогалину.

Платон Микитович Воронько – лауреат Сталінської премії (1951), Державної премії України ім. Т. Шевченка (1972), Республіканської комсомольської літературної премії ім. М. Островського (1962), літературної премії ім. Лесі Українки (1976). За час творчої діяльності Платона Воронька вийшло понад 80 окремих видань, серед них 36 – для дітей.

Поет народився 18.11(01.12).1913 р. в с. Чернеччина (нині Охтирського району Сумської обл.). Він – член Спілки письменників України (1944), депутат Верховної Ради УРСР 10–11-го скликань. Працював на будівництві у Таджикистані, навчався в Літературному інституті в Москві (1938–1941), звідки пішов добровольцем на війну з Фінляндією. Платон Микитович – учасник Другої світової війни, командир підрозділу у партизанському з'єднанні С. Ковпака. Саме тут він виявив себе талановитим піснярем та поетом. Його твори у вигляді листівок розповсюджувалися поміж партизанами.

Тему боротьби з фашизмом художньо осмислено у збірках поета «Карпатський рейд» (К.; Х., 1944), відображено у малюнку «Партизанський генерал Руднев» (1946), книзі віршів та поем «Весняний грім» (1947), «Великий світ» (К., 1948), «В ім'я твоєї волі...» (Л., 1949). Не лише тема війни була притаманна творам П. Воронька. В післявоєнний період він писав про розбудову мирного світу, дружбу народів. Саме ці тематичні настрої лежать в основі поетичних збірок «Славен мир» (К., 1950), «Моя Гуцульщина» (Л., 1956), «Драгі другарі» (1959), «Нелинь» (1963), «Здвиг-земля» (1976), «Узьміль» (1979), «Осениця» (1983). Автор поем «Народження легенди», «Онися» (обидві 1954), «За всі літа розлуки» (1962), збірки лірики «Повінь» (1970) також писав для дітей та юнацтва поезії, віршовані оповідання, казки, балади, поеми, що увійшли до збірок «Читаночка» (К., 1951), «Казка про Чугайстра» (К., 1957), «Сніжна зіронька горить» (1973), «Облітав журавель» (1974), «Всім по сім» (1975).

Окремі твори поета перекладено російською, білоруською, узбецькою, туркменською, чуваською, болгарською, польською, чеською та іншими мовами. Поезії П. Воронька покладені на музику.

Платон Воронько був сином і поетом свого часу. Він благополучно почувався і за сталінської доби, і за «хрущовської відлиги», і в застійні часи, не був обділений численними нагородами та преміями, завжди був на гребені успіху: то співав про сталінський дороговказ «в комуністичний час», то славив партію – «розум, честь і совість нашої епохи», Критики та літературознавці незмінно писали про нього у схвально-піднесеному тоні. Сьогодні ми можемо без емоцій об'єктивно подивитися на життєпис поета, якого немає з нами чверть століття (помер 10 серпня 1988 р.).

Творча спадщина одного з найбільш відомих українських поетів – П.М. Воронька (1913–1988) – явище оригінальне і багатогранне. За художньою формою воно відобразило складність та різноманітність подій воєнних і повоєнних років нашої країни. Безсмертне слово великого Кобзаря, Лесі Українки, М. Рильського та інших видатних художників слова стало для нього своєрідною школою, а українська народна пісня, дума – невичерпним джерелом, яке збагатило творчу манеру майстра засобами поетичної образності. Творчість П. Воронька посідає важливе місце не лише в українській літературі, вона – «помітний набуток усієї нашої ... поезії».

Розпочавши свою творчість в тяжку годину Другої світової війни, знаходячись у загоні легендарних партизанів-ковпаківців, він душею і серцем відчував, яка пісня потрібна його бойовим друзям, і він наповнював її героїчним змістом, романтичною піднесеністю, співучістю, що робило його вірші зрозумілими і популярними серед найширших на-

родних мас. П. Воронько, залишаючись усе своє життя вірним темі війни, створив про ратний подвиг народу багато яскравих творів, що належать до різних жанрів поетичної творчості (пісня, балада, притча, легенда, казка, драма тощо). Спостереження над естетичним ідеалом у першій книзі поета «Карпатський рейд» переконують у тому, що розвиток художньої свідомості П. Воронька знаходився в тісному зв'язку з формуванням його громадянської позиції.

Ряд критиків і того часу, і наших днів відзначали вплив на творчість поета творів Лесі Українки. І це не лише зовнішнє запозичення окремих образів, елементів стилю, але й глибоке проникнення у філософську, гуманістичну суть спадщини геніальної поетеси, що допомагало відточувати окремі грані віршів П. Воронька. В той же час великою школою стала і глибоко народна, суспільно-активна поезія Тараса Шевченка, Івана Франка, Максима Рильського, Павла Тичини.

Одним із важливих джерел творів П. Воронька є усна народна творчість – той реальний фундамент, який допоміг поетові заявити про себе як про оригінального самобутнього майстра. Використовуючи традиційні прийоми народнописенної творчості, досвід представників класичної і сучасної літератури, він в зображенні війни вносить своє, оригінальне: світлий оптимізм, ліризм, правдивість, романтичну піднесеність. Найчастіше поет звертається до лірико-драматичного монологу філософських роздумів і віршованого звертання. Це давало можливість яскравіше висловлювати почуття про місце людини у час всенародної битви, вписати значну сторінку в колективний поетичний літопис життя і боротьби. Він завжди пам'ятав і керувався думкою М. Горького: «Початок мистецтва слова – у фольклорі... Чим краще ми будемо знати минуле, тим легше, глибше і радісніше зрозуміємо велике значення сучасного, що ми його творимо» [1, с. 46–47].

І на це – відповідь. Будучи енергійною, нестримною, чесною, щирою, доброю і ніжною людиною, палко закоханою в Україну, в життя, шанобливою до своїх предтеч, переживши страшні лихоліття війни, втрати побратимів, біль і туга за якими не полишала його все життя, він не зациклоється на кон'юктурі обставин післявоєнної доби. Він пише про час і людський вік, про сенс існування, смерть, безсмертя, творчість і любов. Глибоке осмислення війни, сповнене мудрих роздумів і неспокою, стали критерієм його активної поетичної думки.

Новаторство поета було відзначено і тогочасною критикою. «Це новаторство мало особливу рису, – писав літературознавець С.А. Крижанівський, – воно не кидалося в очі, а полягало у всебічному використанні кращих досягнень класичної і сучасної поезії, народної творчості. Новий ідейно-естетичний зміст, емоційне напруження, сила пристрасті в певній мірі оновлювали і традиційну форму» [2, с. 3].

В багатьох творах поета зафіксовано тему зв'язку воєнного і мирного часу, єдності прагнень живих і тих, хто загинув. У віршах «На своїй землі», «На дощ заболіли рани» та ін. виражено основний ідейно-тематичний напрямок творчості поета:

«В крові ми промокли колись,
Щоб з миром цей хліб уродивсь».

Деяка схематичність і поверховість образних засобів спостерігається у творчості П. Воронька в кінці 1940-х – на початку 1950-х років, у час, відомий в історії нашої країни як період свавілля культу особи. Проте і тоді поет створює правдиві твори про народний подвиг у роки війни і мирний повоєнний час.

В органічному зв'язку з певними позитивними змінами у житті народу, у зв'язку з т. зв. «хрущовською відлигою» в суспільстві, знаходиться новий період творчості поета, провідним мотивом якого був мотив пам'яті. Донести до нащадків усі страхоття війни, пережиті в ім'я щастя прийдешніх поколінь, – у цьому покликання поета-громадянина, поета-філософа. Заслуга майстра в тому, що він показав героїзм людей як закономірність усього нашого народу, що боровся з фашистами, і з повною силою виявився в період, коли подвиг став звичним, повсякденним явищем. До властивої поетові лірико-романтичної тональності додається чітка позиція реаліста-громадянина.

І на початку творчого шляху, і в останні роки значне місце у творчості П. Воронька займає поема – жанр, який дозволяє поетові, що тяжів до героїко-романтичної тематики, відобразити з великим пафосом і ліризмом партизанську героїку, створити яскраві характери, розкрити авторські турботи і роздуми. Прагнучи знайти оптимальний спосіб вираження художнього задуму, поет увесь у пошуках такого жанру, який би відповідав його змісту. Звідси і багатство різновидностей поеми: з початку творчості – героїчна балада, потім – ліро-епічна чи сюжетна поема, лірико-драматична, поема-легенда та ін.

Помітне місце в післявоєнній творчості П. Воронька займає інтимна і філософська лірика. Поет шукає форми адекватного художнього відображення своїх почуттів, використовуючи різні жанри: лірико-філософську мініатюру, вірш-афоризм, філософський роздум, ліричне признание та ін. У віршах «Так, як Данте...», «Халіма співала про моря», «Я сказала йому, то прийду» та ін. знайшли відображення напружені драматичні ситуації.

Філософська лірика П. Воронька вражає як своєю мудрою глибиною, безпосередністю почуттів і переживань, так і своєрідним, щиро вистражданим життєствердженням. Ліричні медитації поета були новим і самобутнім явищем в сучасній українській поезії.

П. Воронько – майстер пейзажу. Природу поет сприймав не як романтичну умовність – він знав її, любив і відчував, володів гострою неповторністю поетичного бачення. Необхідно відзначити в цьому

зв'язку і активну роль пейзажу в його творах, який, зберігаючи свою головну функцію, відтворює поетичну атмосферу зображуваних подій, посилює емоційну напруженість ситуації, уточнює загальну ідею твору.

Естетична своєрідність таланту П.Воронька, народні джерела, що живлять його творчість, емоційна конкретність вірша свідчать, що спрямування почуттів та переживань його героїв проходять через найголовніші, вузлові моменти людського життя. Яскравим філософським узагальненням власного ставлення і ставлення ліричного героя до життя звучить програмний вірш «Я знаю, що таке життя» (1945).

В останні роки життя П. Воронько, створюючи образи своїх героїв, все більше замислюється над призначенням людини на Землі. Він приділяє багато уваги осмисленню питань морально-етичного плану: вибору життєвої позиції, збагаченню духовності особистості і нації. Високі взірці для наслідування сучасниками та нащадками П. Воронько бачить в образах великих наших попередників – І.П. Котляревського, Т.Г. Шевченка, М.В. Гоголя, О.С. Пушкіна, І.Я. Франка, яким присвячує свої поетичні портрети.

Останні два десятиріччя свідчать про удосконалення творчої індивідуальності поета. Він видає збірки «Повінь», «В ім'я твоєї волі», «Совість пам'яті», «Олениця» та ін., де все частіше звертається до духовних джерел, народної творчості, національної історії. На зміну романтичному зав'язуванню попередніх років приходять «духовна зосередженість, прагнення проникати в таїни Всесвіту, осмислення складних історичних доль людства» [3, с. 15]. Характеризуючи творчість П. Воронька цього часу, П. Загребельний на VIII з'їзді письменників України сказав: «Бунтівливий Воронько, який рвав греблі на суворих воєнних водах, стає м'яким, ліричним, віддається філософії і спогадам, викazuje невичерпні душевні запаси почуттів, збагачуючи й нас» [4, с. 38].

Все частіше на сторінках збірок П. Воронька з'являються твори з самоаналізом. Про це свідчать наступні вірші: «Не втікай, бо від себе ніяк не втечеш...», «Іди, поки живий», «Поетів труд часом Сізіфів труд», «Йду щоденно по гострому лезі я...». Він прагне визначити своє місце в житті суспільства: «Я намагався все віддати, що взяв, і навіть більш». Проте у поета міцніе відчуття спочатку невиразного, а потім все більш загостреного неспокою перед невлаштованістю життя, трагізмом епохи, передчуттям катастрофічного зламу, тяжких випробувань. Туга самотності, сумнівів, мотиви занепокоєння, тривога совісті і пам'яті все помітніше відчувається у книгах «Совість пам'яті», «Олениця». Поет говорить: «О доле, дай мені шипшини хист дочасно не зів'януть, не жовтіти». Водночас, залишаючись оптимістом, він радить своїм сучасникам: «Любіть життя, шануйте кожен день»; «Шукай себе, перемагай зневір'я – нехай 17 літ чи 70». Поет більш уважно ставиться до слова, одночасно збільшуючи його змістовне навантаження,

наповнюючи філософською концептуальністю.

Абстрагуючись від усіх негативних явищ життя (а для цього теж потрібно було володіти надзвичайною моральною силою), П. Воронько із усією щирістю і особистою схвильованістю, стикаючись із повсякденними проблемами, все більше заглиблюється у воєнні спогади, частіше задумується над філософією буття, швидкоплинністю часу, місцем людини і поета в суспільстві. Роздумуючи над сенсом людського буття, порівнюючи особисто пережите із своїм соціально-естетичним ідеалом, із народними устремліннями, він, як відзначав Б. Олійник, «спрямовував енергію свого таланту в майбутнє» [4, с. 21].

Таким чином, можемо стверджувати, що творчість П. Воронька посідає одне з найвагоміших місць в українській культурі та літературі минулого століття. Все життя залишаючись співцем історії Другої світової війни та відданим темі пам'яті, поет не лише став літописцем своєї доби, а й збагатив українську поезію прекрасними взірцями нетлінної лірики.

Посилання

1. VIII з'їзд письменників Радянської України: Матеріали з'їзду. – К., 1981. – С. 38.
2. Олійник Б. Поки живий – іди! // Воронько П.М. Твори: В 4 т. – Т. 1. – К., 1982. – С. 21.
3. Горький М. Заключна промова на Першому Всесоюзному з'їзді радянських письменників // Єдина радянська. – К., 1984. – С. 46–47.
4. Крижанівський С.А. Фронтowa муза. – К., 1984. – 16 с.
5. Скирда Л. Сучасна українська поезія: До тенденції розвитку. – К., 1983. – 167 с.

Рева Л.Г. Платон Воронько: «Моя автобіографія...» – к проблеме жизни и творчества

Стаття посвячена личности известного украинского поэта П.Н. Воронько, который родился незадолго до событий 1917–1921 гг. Его биография формировалась под влиянием конкретных исторических вех судьбы страны (тогдашнего СССР), в частности событий Второй мировой войны, которые существенно повлияли на формирование его творческих национальных ориентиров. Особенное внимание сосредотачивается на жизнеутверждающем начале творчества поэта, а в судьбе его лирических героев прослеживается судьба самого автора. Статья является попыткой осмыслить место мастера, творчества в современном литературном процессе Украины.

Ключевые слова: П. Воронько, писатель, биография, судьба, творчество, стихотворения.

Reva L.H. Platon Voron'ko: «My autobiography...» – for problem to his life and work

The article is devoted to the figure of the known Ukrainian poet Platon Voron'ko that was born shortly before events 1917-1921. His biography was formed by the concrete historical landmarks of fate of country, of that time USSR, in particular, by the events of Second World war, that substantially influenced on forming of his creative national reference-points. Special attention of concentrates on the life-asserting beginning of work of poet, and the fate of author is traced in the fate of his lyric heroes. The article is an attempt to comprehend the place of master, work in the modern literary process of Ukraine on the eve of his 100-years-old anniversary.

Key words: Platon Voron'ko, writer, biography, fate, work, poems.

03.03.2016 p.